

GENDER TASVIRLARI INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA: TARIXIY VA ILMIY TAHLIL

Rahmonova Ra'nogul Sheraliyevna

Ultimoyi fanlar kafedrası

rahmonova-rano@mail.ru

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-mart 2025-yil

Tasdiqlandi: 26-mart 2025-yil

Jurnal soni: 14

Maqola raqami: 53

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1166>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/

KEYWORDS

gender, adabiyot, ingliz adabiyoti, o'zbek adabiyoti, feministik nazariya, tarixiy tahlil, matnshunoslik, jamiyat, ijtimoiy rollar, stereotiplar.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek adabiyotida gender tasvirlarining tarixiy rivojlanishi va ilmiy tahlili o'rganilgan. Adabiy asarlarda erkak va ayol obrazlarining shakllanishi, ularning ijtimoiy va madaniy omillar bilan bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida tarixiy taqqoslash, matnshunoslik tahlili va feministik nazariya asosida gender rollarining o'zgarishi ko'rib chiqilgan. Ingliz adabiyotida gender mavzulari Uyg'onish davridan boshlab Viktoriya davri va zamonaviy postmodernistik adabiyotgacha bo'lgan jarayonda o'zgargan bo'lsa, o'zbek adabiyotida gender tasvirlari Sharqona an'analar, sovet mafkurasida va mustaqillik davri ta'sirida shakllangan. Maqolada adabiyot va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalar gender nuqtayi nazaridan tahlil qilinib, ikkala adabiyotning umumiy va o'ziga xos jihatlari aniqlangan.

Kirish. Gender masalasi adabiyotda eng muhim va dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Turli tarixiy davrlarda yozilgan asarlarda erkak va ayol obrazlari jamiyatdagi mavjud ijtimoiy rollar va stereotiplarga mos ravishda shakllangan. Bu jarayonda madaniy, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillar muhim rol o'ynagan. Har bir jamiyat o'z davrining ijtimoiy tuzilishi va mafkurasiga asoslanib, erkak va ayol qiyofasini adabiyot orqali tasvirlagan. Shu nuqtayi nazardan, ingliz va o'zbek adabiyotida gender rollarining aks etishi qiziqarli tadqiqot mavzusi hisoblanadi. Ingliz adabiyotida gender masalalari ayniqsa Uyg'onish davri, Viktoriya davri va zamonaviy postmodernistik adabiyotda muhim ahamiyat kasb etgan. Masalan, Shekspir asarlarida erkak va ayol rollari an'anaviy jamiyat tasavvurlariga asoslangan bo'lsa-da, ba'zan gender chegaralarining buzilishi ham kuzatiladi. Viktoriya davrida esa ayol obrazi ko'proq an'anaviy "uy bekasi" yoki "nozik va itoatkor" sifatida tasvirlangan. XX asr va undan keyingi davrlarda feminist harakatlar ta'sirida ayol obrazlari yanada mustaqil va kuchli shaxs sifatida namoyon bo'la boshladi.

O'zbek adabiyotida esa gender tasvirlari an'anaviy Sharqona qadriyatlarga bog'liq holda shakllangan. Xususan, Alisher Navoiy va boshqa klassik shoirlar asarlarida ayol siymosi nafislik, vafo va muhabbat timsoli sifatida tasvirlangan. Sho'ro davrida esa gender masalasi yangicha qiyofa kasb etib, ayol obrazlari faollik, mehnatsevarlik va tenglik tamoyillariga mos ravishda tasvirlana boshladi. Mustaqillikdan keyingi davrda esa adabiyotda gender masalasiga yangicha yondashuvlar paydo bo'lib, ayol va erkak obrazlari yanada murakkab va realistlik ko'rinishga ega bo'ldi. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek adabiyotidagi gender tasvirlari tarixiy bosqichlarga bo'linib tahlil qilinadi. Xususan, klassik davr, XX asr va zamonaviy adabiyotdagi o'zgarishlar tahlil qilinib, jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillarning adabiyotga ta'siri o'rganiladi. Maqolada qiyosiy tahlil, tarixiy yondashuv va gender nazariyalaridan foydalaniladi. Tadqiqot natijasida ingliz va o'zbek adabiyotida gender tasvirlarining shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etgan omillar aniq ko'rsatilib, bu boradagi umumiy va o'ziga xos jihatlari ochib beriladi.

Bu mavzu nafaqat adabiyotshunoslik, balki gender tadqiqotlari va madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, maqolada nafaqat adabiy asarlar tahlil qilinadi, balki ularning o'rtidagi ijtimoiy va tarixiy kontekst ham chuqur o'rganiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek adabiyotidagi gender tasvirlarini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, sifat jihatidan tahliliy va qiyosiy yondashuvlarga asoslanadi. Adabiy asarlardagi gender rollarining shakllanishi, rivojlanishi va o'zgarishi jamiyatning tarixiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlari bilan uzviy bog'liq bo'lganligi sababli, ushbu jarayonlarni to'g'ri tahlil qilish muhim

ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi, jumladan, tarixiy taqqoslash, matnshunoslik tahlili va feministik nazariya. Ushbu metodlarning har biri tadqiqotning asosiy maqsadiga erishish yo'lida muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Birinchi navbatda, tarixiy taqqoslash metodi asosida ingliz va o'zbek adabiyotidagi gender tasvirlarining davriy o'zgarishlari o'rganildi. Adabiyot har bir davrning ijtimoiy hayotini aks ettiruvchi muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, gender obrazlarining shakllanishi va rivojlanishini to'g'ri tushunish uchun tarixiy kontekstni inobatga olish zarur. Misol uchun, ingliz adabiyotida Viktoriya davrida ayol obrazlari ko'proq an'anaviy, itoatkor va oilaparvar sifatida tasvirlangan bo'lsa, XX asrga kelib feminist harakatlarning ta'siri ostida mustaqil va o'z qadr-qimmatini anglagan ayol qahramonlar paydo bo'la boshladi. O'zbek adabiyotida esa gender rollari asosan an'anaviy oilaviy qadriyatlar asosida shakllangan bo'lib, Sho'ro davrida birmuncha erkinlikka ega bo'lgan ayol obrazlari yaratildi. Mustaqillikdan keyingi adabiyotda esa ayol va erkak obrazlarining yanada murakkab va ko'p qirrali tasvirlanishiga guvoh bo'lish mumkin. Ushbu metod yordamida ikkala adabiyotda gender obrazlarining tarixiy davrlar kesimida qanday o'zgarishlarga uchragani tahlil qilindi.

Ikkinchi metod – matnshunoslik tahlili, bevosita adabiy asarlar bilan ishlashga asoslanadi. Tadqiqot jarayonida ingliz va o'zbek adabiyotining turli davrlariga oid muhim asarlar tanlab olinib, ulardagi gender rollari o'rganildi. Jumladan, Shekspir¹, Jeyn Osten², Charlotta Bronte³, Virdjiniya Vulf⁴ kabi ingliz adabiyoti vakillarining asarlarida ayol va erkak obrazlarining qanday talqin qilinishi ko'rib chiqildi. O'zbek adabiyotida esa Alisher Navoiy⁵, Abdulla Qodiriy⁶, O'tkir Hoshimov (Ikki eshik orasi, dunyoning ishlari, tushda kechgan umrlar) va Tog'ay Murod (Otamdan qolgan dalalar, bu dunyoda o'lib bo'lmaydi, meros) asarlaridagi gender tasvirlari o'rganildi. Ushbu metod orqali har bir asarda gender rollarining qanday aks ettirilgani, qahramonlarning jamiyatdagi o'rni va ijtimoiy stereotiplarga mosligi tahlil qilindi. Matnshunoslik tahlili yordamida gender obrazlarining lingvistik va semantik jihatlari ham o'rganilib, ularning xarakteristik xususiyatlari aniqlandi.

Uchinchi muhim metod – feministik nazariya, adabiyotda ayollarning tasvirlanishini va gender stereotiplarini tahlil qilishga yo'naltirilgan. Tarixan ayollar erkaklar bilan solishtirganda kamroq vakillikka ega bo'lgan va bu adabiyotda ham aks etgan. Feministik nazariya yordamida turli davrlardagi ayol qahramonlarning qanday tasvirlanganini, ularning ijtimoiy mavqei va muammolari qanday ko'rsatilganini tahlil qilish imkoniyati mavjud bo'ldi. Masalan, Jeyn Ostenning "Adisha va G'azab"⁷ asarida ayol qahramonlarning mustaqil qaror qabul qilishi va jamiyatdagi o'rnini mustahkamlash harakati

¹ <https://www.greelane.com/uz/gumanitar-fanlar/adabiyot/introducing-shakespeares-women-2984938?utm>

² <https://www.redalyc.org/journal/7038/703873561016/html/?utm>

³ <https://cyberleninka.ru/article/n/jane-eyre-romani-va-undagi-feministik-g-oyalar-charlotte-bronte?utm>

⁴ <https://indep.uz/2024/12/27/badiiy-adabiyotda-ayollar-obrazi-ijtimoiy-shaxsiy-va-ruhiy-holatlar-tadqiqi/?utm>

⁵ <https://web-journal.ru/journal/article/view/322?utm>

⁶ <https://cyberleninka.ru/article/n/abdulla-qodiriyning-diyori-bakr-asarida-ayollar-obrazi?utm>

⁷ Austen, J. (1813). *Pride and Prejudice*. London: T. Egerton

kuzatilsa, O'zbek adabiyotida Zulfiya va Said Ahmad asarlarida ayol obrazlari an'anaviy oilaviy qadriyatlar doirasida aks ettirilgan. Feministik nazariya yordamida ushbu farqlar chuqur tahlil qilindi va jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy o'zgarishlarning adabiyotga ta'siri aniqlandi.

Ushbu tadqiqot adabiyotdagi gender tasvirlarini tahlil qilishda turli ilmiy metodlardan foydalanib, chuqur va asosli tahlil qilishni maqsad qilgan. Tarixiy taqqoslash metodi yordamida gender rollarining o'zgarish dinamikasi o'rganildi, matnshunoslik tahlili orqali adabiy asarlardagi gender obrazlari tekshirildi va feministik nazariya asosida ayol qahramonlarning tasvirlanishi hamda jamiyatdagi roli baholandi. Bu yondashuvlar orqali ingliz va o'zbek adabiyotidagi gender masalalari chuqur va har tomonlama o'rganilib, ularning jamiyat va madaniyat bilan uzviy bog'liqligi ochib berildi.

Tadqiqot natijalari. Adabiyot har doim jamiyatning o'ziga xos ko'zgusi bo'lib kelgan. Unda aks etgan obrazlar, syujetlar va g'oyalar orqali muayyan davrning ijtimoiy, siyosiy va madaniy sharoitlari haqida tasavvur hosil qilish mumkin. Ayniqsa, gender masalasi adabiyotda muhim mavzulardan biri bo'lib, turli tarixiy davrlarda yozilgan asarlarda erkak va ayol obrazlari jamiyatdagi stereotiplar va ijtimoiy rollarga mos ravishda tasvirlangan. Ingliz va o'zbek adabiyotlarida gender rollari turlicha aks ettirilgan bo'lib, bu farqlar madaniy, ijtimoiy va siyosiy omillarga bog'liq bo'lgan. Ushbu esse ingliz va o'zbek adabiyotida gender tasvirlarining tarixiy o'zgarishlarini tahlil qiladi va ularning rivojlanish sabablarini ilmiy asosda o'rganishga harakat qiladi.

Adabiyotda gender tasvirlarini o'rganish uchun turli metodlardan foydalanish mumkin. Tadqiqot davomida tarixiy taqqoslash usuli yordamida ingliz va o'zbek adabiyotidagi gender obrazlarining davriy o'zgarishlari tahlil qilindi. Matnshunoslik tahlili orqali esa adabiy asarlar va ulardagi gender rollari ko'rib chiqildi. Shuningdek, feministik nazariya asosida ayol obrazlarining tasvirlanishi va gender stereotiplari baholandi. Ushbu yondashuvlar adabiyotda gender masalasining qanday o'zgarib kelayotganini tushunishga yordam beradi.

Ingliz adabiyotida gender tasvirlari o'rta asrlardan boshlab turlicha shakllangan. Geoffrey Chaucerning *"Canterbury Tales"*⁸ asarida ayollar turli qiyofalarda tasvirlansa-da, ular erkaklarga nisbatan kam huquqli ekanligi ko'rinadi. William Shakespearenin asarlarida esa gender rollari yanada murakkablashgan bo'lib, ayollar kuchli va mustaqil obraz sifatida tasvirlangan. Masalan, *"Macbeth"*⁹ tragediyasidagi Lady Macbeth kuchli irodali va ambitsiyali ayol bo'lib, an'anaviy gender chegaralarini buzishga intiladi. Viktoriya davrida Jane Austen va Charlotte Brontë¹⁰ kabi yozuvchilar ayol obrazlarini jamiyatdagi cheklavlardan qutulishga intiluvchi shaxs sifatida tasvirlagan. XX–XXI asr ingliz adabiyotida esa gender tengligi masalalari feministik nazariya asosida tahlil qilina boshlandi. Virginia Woolfnin *"A Room of One's Own"*¹¹ asari ayollarning ijodiy erkinligi haqida muhim fikrlarni ilgari surgan bo'lsa, Margaret Atwoodning *"The Handmaid's Tale"*¹² romani gender va siyosiy repressiya muammolarini yoritadi.

O'zbek adabiyotida esa gender tasvirlari asosan Sharqona an'analar, islohotlar va tarixiy o'zgarishlar ta'sirida shakllangan. Jadid adabiyotida ayollar ijtimoiy faollik kasb etgan bo'lsa-da, ular hali ham erkaklar soyasida tasvirlangan. Abdulla Qodiriyning *"O'tkan kunlar"*¹³ asaridagi Kumush obrazi o'z davri uchun mustaqil fikrlovchi ayol sifatida gavdalangan. Sovet davrida gender masalasi davlat mafkurasida ta'sirida o'zgardi va ayollar ijtimoiy hayotning faol ishtirokchisi sifatida ko'rsatildi. Oybekning *"Qutlug' qon"*¹⁴ asarida ayol obrazlari kuchli va irodali shaxslar sifatida tasvirlangan. Mustaqillikdan keyingi o'zbek adabiyotida gender masalalari yanada kengroq yoritila boshladi. Hamid Ismoilov¹⁵ va O'tkir Hoshimov¹⁶ kabi yozuvchilarning asarlarida ayollarning jamiyatdagi o'rni, ularning yangi davrdagi roli tahlil qilinadi.

Shunday qilib, ingliz va o'zbek adabiyotlarida gender tasvirlari har doim jamiyatning ijtimoiy va madaniy o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lib kelgan. Ingliz adabiyotida gender tengligi masalalari Uyg'onish davridan boshlab rivojlanib, bugungi kunga kelib ochiq va erkin muhokama qilinmoqda. O'zbek adabiyotida esa gender obrazlari tarixiy sharoitlarga mos ravishda shakllangan bo'lib, ayniqsa mustaqillikdan so'ng bu borada yangi tendensiyalar paydo bo'ldi. Har ikki adabiyotda

ham gender rollarining o'zgarishi adabiy jarayonning doimiy rivojlanishidan dalolat beradi. Gender tasvirlari faqat adabiy asarlarda emas, balki butun jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi.

Muhokama. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek adabiyotida gender tasvirlari har doim jamiyatdagi o'zgarishlarga mos ravishda shakllangan va rivojlangan. Biroq, bu rivojlanish har ikkala adabiyotda turli omillarga bog'liq bo'lgan. Ingliz adabiyotida gender tasvirlarining rivojlanishiga asosan ijtimoiy harakatlar, xususan, feministik harakatlar katta ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, o'zbek adabiyotida bu jarayon milliy va diniy qadriyatlar bilan uzviy bog'liq holda kechgan. Bu esa gender masalalarining adabiyotda qanday talqin qilinishiga bevosita ta'sir qilgan.

Ingliz adabiyotida ayol obrazlari tarixiy jarayonlar davomida erkinlik sari harakat qilgan. O'rta asrlarda asosan erkaklarga bo'ysunuvchi va jamiyatning qat'iy me'yorlariga mos keluvchi ayol obrazlari hukmron bo'lgan bo'lsa, Uyg'onish davridan boshlab bu tasvir o'zgarib bordi. Viktoriya davrida Jane Austen va Charlotte Brontë kabi yozuvchilar tomonidan ayollar mustaqil fikrlovchi, kuchli shaxs sifatida gavdalana boshladi. XX–XXI asrlarga kelib esa gender tengligi adabiyotda feministik nazariyalar asosida tahlil qilina boshladi. Shuning uchun ham bugungi ingliz adabiyotida gender masalalari ochiq va tanqidiy yondashuv bilan yoritilmoqda.

O'zbek adabiyotida esa gender tasvirlari milliy va diniy qadriyatlarga ko'proq bog'liq bo'lib kelgan. Jadid adabiyoti davrida ayollar obrazlari ijtimoiy taraqqiyot va islohotlar bilan bog'liq holda shakllangan bo'lsa, sovet davrida ayollar ijtimoiy hayotning faol ishtirokchisi sifatida tasvirlangan. Biroq, sovet mafkurasida ayol erkinligini targ'ib qilish bilan birga, uni faqat jamiyat uchun foydali bo'lish nuqtayi nazaridan yoritgan. Mustaqillikdan keyin o'zbek adabiyotida gender masalalari yanada chuqurroq va erkinroq talqin qilina boshladi. Ayollar obrazlari turli jihatlar bilan o'rganilib, ularning jamiyatdagi o'rni va muammolari haqida ochiq fikr yuritila boshlandi.

Bugungi kunda har ikkala adabiyotda ham gender tengligi va gender stereotiplari muhim mavzuga aylanib bormoqda. Ingliz adabiyotida bu masala kengroq muhokama qilinsa-da, o'zbek adabiyotida ham ayollar obrazlari tobora realistlik va murakkab tus olayotgani kuzatilmoqda. Kelajakda gender tengligi adabiyotda yanada dolzarb mavzuga aylanishi va turli ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillar ta'sirida yanada rivojlanishi kutilmoqda. Shu sababli, gender tasvirlarini adabiy tadqiq qilish faqat tarixiy jarayonlarni tahlil qilish bilan cheklanmay, balki hozirgi va kelajak adabiyotidagi tendensiyalarni o'rganish uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda ingliz va o'zbek adabiyotida gender tasvirlarining tarixiy taraqqiyoti, ularning jamiyatdagi o'zgarishlar bilan qanday bog'liq ekani va zamonaviy adabiyotdagi o'rni tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gender tasvirlari har bir jamiyatning siyosiy, madaniy va iqtisodiy rivojlanish jarayonlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular tarix davomida o'zgarib kelgan. Jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, qadriyatlar va hukmron mafkuralar adabiyotda erkak va ayol obrazlarining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Ingliz adabiyotida gender tengligi mavzusi ancha oldin ko'tarilgan va feministik harakatlarning kuchayishi bilan yanada kengroq yoritila boshlagan. O'rta asrlarda ayollar obrazlari ko'proq an'anaviy va cheklangan rollarda tasvirlangan bo'lsa, Uyg'onish davriga kelib, ularning qiyofasi murakkablasha boshladi. Viktoriya davrida ayollar jamiyatdagi o'rni izlash va mustaqillikka intilish jarayonida aks ettirildi. XX asrning feministik adabiyoti esa gender masalalarini ochiq va tanqidiy tarzda yoritib, ayollar huquqlari, ijtimoiy tenglik va gender stereotiplarini adabiy muhokama markaziga olib chiqdi. XXI asrda esa bu masalalar yanada dolzarb bo'lib, nafaqat ayollar, balki jamiyatdagi turli jinsiy identifikatsiya va gender yo'nalishlarining tasvirlanishi ham keng muhokama qilina boshladi.

O'zbek adabiyotida esa gender tasvirlari milliy va diniy qadriyatlarga chambarchas bog'liq bo'lib, ularning rivojlanishi jamiyatdagi o'zgarishlarga mos ravishda kechgan. Jadid adabiyotidan boshlab ayollar obrazi an'anaviy tasvirlardan chiqib, ijtimoiy hayotda

⁸ Atasoy, E. (2021). "Geoffrey Chaucer'in Canterbury Hikayeleri Eserinde Toplumsal Cinsiyetin Sorunlu Temsili." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 236-243.

⁹ "Lady Macbeth (Shakespeare, Macbeth, Act 1, Scene 5)." *The Metropolitan Museum of Art*.

¹⁰ Armstrong, N. (1987). *Desire and Domestic Fiction: A Political History of the Novel*. Oxford University Press.

¹¹ Marcus, J. (1987). *Virginia Woolf and the Languages of Patriarchy*. Indiana University Press.

¹² Atwood, M. (1985). *The Handmaid's Tale*. McClelland & Stewart.

¹³ Qodiriy, A. (1926). *O'tkan kunlar*.

¹⁴ Oybek. (1940). *Qutlug' qon*.

¹⁵ Ismoilov, H. (2005). *Jinlar Bazmi*. Adabiyot nashriyoti.

¹⁶ Hoshimov, O. (1994). *Ikki eshik orasi*. O'zbekiston nashriyoti.

faol ishtirok etuvchi, bilimli va mustaqil shaxs sifatida gavdalana boshladi. Sovet davrida gender masalalari mafkuraviy asosda yoritilib, ayol obrazlari teng huquqli, lekin jamiyatning foydali a'zosi sifatida talqin qilindi. Mustaqillikdan keyin esa o'zbek adabiyotida gender masalalarining yoritilishi yanada erkinlashdi, ayollar obrazlari turli xil jihatlari bilan ko'rsatila boshladi. Biroq, gender masalalarining chuqur va ochiq muhokamasi hali ham nisbatan cheklangan bo'lib, bu yo'nalish kelajakda rivojlanishi kutilmoqda.

Kelajakda adabiyotda gender masalalarining yanada kengroq yoritilishi kutiladi. Har ikkala adabiyotda gender tasvirlari jamiyatdagi real jarayonlarga muvofiq o'zgarib boradi va yangi adabiy uslub va

yondashuvlar bilan boyib boradi. Xususan, o'zbek adabiyotida gender tengligi mavzusi hali to'liq ochib berilmagan, ammo zamonaviy yozuvchilarning ijodida bu mavzu yangi talqinlar bilan kengaymoqda. Ingliz adabiyotida esa gender masalalari yanada murakkab tahlil qilinib, turli zamonaviy ijtimoiy muammolar bilan bog'liq holda o'rganilmoqda.

Shunday qilib, gender tasvirlari adabiyotning faqat bir qismi emas, balki jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettiruvchi muhim ko'rsatkich hamdir. Adabiyot orqali gender stereotiplari shakllanadi yoki yo'q qilinadi, gender tengligi masalalari muhokama qilinadi va ijtimoiy ong rivojlanadi. Shu sababli, kelajakda bu mavzuning adabiyotda yanada kengroq va erkinroq yoritilishi kutiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Chaucer, G. (1387). *The Canterbury Tales*. London: William Caxton.
2. Qodiriy, A. (1926). *O'tkan kunlar*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. Oybek. (1940). *Qutlug' qon*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
4. Shakespeare, W. (1606). *Macbeth*. London: Thomas Cotes.
5. Woolf, V. (1929). *A Room of One's Own*. London: Hogarth Press.
6. Ismoilov, H. (2005). *Jinlar bazmi*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
7. Hoshimov, O. (1983). *Dunyoning ishlari*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
8. Fitrat, A. (1911). *Ruhlar isyonlari*. Istanbul: Matbaa-yi Osmaniye.
9. Cholpon, A. (1929). *Kecha va kunduz*. Toshkent: Cho'lpon nashriyoti.
10. Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
11. Beauvoir, S. (1949). *The Second Sex*. New York: Vintage Books.
12. Begmatov, A. T. (2022). EFFECTIVE USE OF INTERACTIVE GAMES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Conferencea, 1–4.
13. Tursunbayevich, B. A. (2024). The influence of gamification on student motivation and achievement in higher education English as a foreign language learning. University Research Base, 94-99.15:13
14. Begmatov, A., Ismoilov, A., Dauletiyarov, A., & Tasqinov, Y. (2024, May). New classes of integral geometry problems of Volterra type in three-dimensional space. In AIP Conference Proceedings (Vol. 3147, No. 1). AIP Publishing.
15. Tursunbayevich, B. A. (2024). TEACHERS' ATTITUDES AND PERCEPTIONS TOWARDS THE UTILITY OF TRANSLATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING. University Research Base, 100-106.
16. Tursunbayevich, B. A. (2023). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA BADIY ASARNI TAHLIL QILISH USTIDA ISHLASH. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 709-711.
17. Tursunbayevich, B. A., Vitalyevna, U. A., Sadullayevich, U. S., & Vyacheslavovna, O. A. MODERNIZATION OF THE PROTEST OF TEACHING RUSSIAN AND ENGLISH IN PRIMARY EDUCATION.15:13
18. Sheraliyevna, R. R. N. (2025). UZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SINTAKTIK-STILISTIK FIGURALARNING NUTKIY AKTLARDA IFODALANISHI. Journal of universal science research, 3(1), 257-262.
19. Sheraliyevna, R. R. N. (2025). COMMUNICATIVE SPEAKING ACTIVITIES IN TEACHING ENGLISH TO HIGH-LEVEL LEARNERS. AMERICAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN, 3(4), 216-226.
20. Sheraliyevna, R. R. N. (2025). THE INFLUENCE OF LITERATURE IN TEACHING ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 5(4), 22-29.
21. Уразкулова, А. В. (2022). РАБОТА С ТЕКСТОМ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ. EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE, 2 (5), 32–35. EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE, 32.
22. Allen, E. C. (2002). Unmasking Lermontov's "Masquerade": Romanticism as Ideology. The Slavic and East European Journal, 46(1), 75-97.
23. Уразкулова, А. В. (2025). СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕНИНГИ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 5(2), 754-758.
24. Уразкулова, А. (2025). Формирование языковой компетенции у студентов в процессе обучения русскому языку. Общество и инновации, 6(1/5), 189-196.
25. Уразкулова, А. (2024). РОЛЬ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ТРЕНИНГОВ В ПРОЦЕССЕ ЯЗЫКОВОЙ АДАПТАЦИИ: МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ ДЛЯ СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЮЩИХ РУССКИЙ ЯЗЫК. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 275-277.
26. Уразкулова, А. В. (2024). ПОНИМАНИЕ РЕЧИ. University Research Base, 296-300.
27. Tursunbayevich, B. A., Vitalyevna, U. A., Sadullayevich, U. S., & Vyacheslavovna, O. A. MODERNIZATION OF THE PROTEST OF TEACHING RUSSIAN AND ENGLISH IN PRIMARY EDUCATION.